

DEN DANSKE
KONEBAADS-EXPEDITION

TIL

GRØNLANDS ØSTKYST.

POPULÆRT BESKREVEN

AF

G. HOLM OG V. GARDE.

KAPTEIN I FLAADEN. FR. LIEUTENANT I FLAADEN.

MED KORT, 8 TONTRYK OG 39 I TEXTEN INDTRYKTE AFBILDNINGER.

FORLAGSBUREAUET I KJØBENHAVN.

(O. H. DELBANCO. G. E. C. GAD. F. HEGEL & SØN. C. C. LOSE.)

TRIELES BOGTRYKKERI

1887.

Nærværende Rejsebeskrivelse er fremkommen paa den Maade, at Holm har udarbejdet Indledningen og selve Hoved-expeditionens Rejse til Angmagsalik (Kapitlerne V, VI, VIII, IX og X) og Garde den øvrige Del af Expeditionen, hvorved han har været til Stede.

Expeditionens videnskabelige Resultater ville blive tilgængelige dels i »Meddelelser om Grønland« Hefte IX og X, og dels i det meteorologiske Instituts Beretninger: »*Observations internationales polaires*«, samt som Appendix til disse.

Kortet er en formindsket Skitse af de udførte Opmaalingsarbejder, hvis Originaler ville blive opbevarede paa Søkortarkivet. Paa Grund af den lille Maalestok, der for bedre Oversigts Skyld er benyttet, har det ikke været muligt at anbringe alle de Stednavne, der forekomme i Texten, uden at ofre for meget af Tydeligheden. Man har derfor foretrukket at lade de vigtigste Navne fremtræde klarere.

FØRSTE KAPITEL.

(Garde).

Rejse fra Kjøbenhavn til Godthaab. Storis. Eskimolods. Godthaab. Meteorologerne. Kleinschmidt. Rejse til og Ophold i Julianehaab. •Aktiv•. Nanortalik, Expeditionens Udgangspunkt.

Den 2den Mai 1883 Kl. 11 om Aftenen samledes de sex Mennesker, hvoraf den danske Expedition til Grønlands saa godt som ukjendte Østkyst skulde bestaa, om Bord i den kongelig grønlandske Handels Barkskib »Ceres«, beliggende paa Kjøbenhavns Indrerhed. I et lille, smalt Lukaf i Barkens Kahyt blev de fire, nemlig cand. min. H. Knutsen fra Norge og stud. mag. P. Eberlin foruden nærværende Beskrivelses Forfattere, stuede sammen, medens de to unge, halvt grønlandske Tolke, Brødrene Hendrik og Johan Petersen, fik deres Bolig anvist i Skibets Last, hvor de sammen med en ung Tømmersvend, der skulde op til Grønland og restavrere et Kirkespir i Kolonien Godthaab, kunde forson sig lidt med Overgangen fra de danske Kjødgryder til det Liv, de nu i et Par Aar skulde føre fjærnt fra den civiliserede Verdens Behageligheder. Skibets Fører var Kaptejn Nielsen, en Mand paa omtr. 60 Aar, der siden sin Ungdom havde sejlet Vandet tyndt mellem Danmark og Grønland og var vant til det, der bydes danske Sømand, selv i denne fremskredne Tid med Sejlskib at skulle gjenembryde den Barriere af Polaris,

der en stor Del af Aaret findes omkring Grønlands Kyster¹⁾. Naar undtages Expeditionens Leder og Tolkene, vare dens øvrige Deltagere saa temmelig uvidende om, hvad det egenlig var, de begyndte paa, thi hvor meget man end læser om fremmede Forhold og fremmede Lande, saa svarer Virkeligheden dog aldrig til Forestillingen og navnlig ikke, hvor det som her gjaldt en Opdagelsesrejse i Skindbaade til en vild, af Hedninger beboet, af mægtig Drivis omgivet og af Storme og barsk Klima hjemstøgt Landstrækning; saa meget vidste vi imidlertid, at Luxus og det meste af Civilisationen skulde kastes bort, og de Dragter, vi mødtes i om Bord i Ceres den Aften, tydede paa, at det sidste Farvel var sagt til Danmarks Hovedstad. Efter en længere Manøvre lykkedes det os at finde ned i vore Soveposer, som vi før at vænne os til dem benyttede fra første Færd af, men det var ingenlunde nogen let Sag først at komme ind i den lave Trækøje med kun 2 Fod til Loftet og dernæst vride sin Krop saadan, at man kunde komme ned i den lange snævre Hundeskindspose.

Den 3dje Maj om Morgenen Kl. 6 lettedes Ankeret, efterat en Bugserdamper var kommen paa Siden. I smukt, næsten stille Vejr gled vi ud fra Indrerheden, lidt vemodige vare Tankerne hos enkelte, men det var jo et Øjeblik, der skulde overstaas, og skjønt det varede længe, inden Kjøbenhavns Taarne gik af Sigte for os, havde dog Forventningen om alt det nye og ukjendte tilstrækkelig Magt til at holde andre Følelser borte.

Først den næste Dag kunde Kronborg og først den 6te Maj ved Middagstid Skagen passeres. Med blikstille Vejr men med en rivende Strøm drev vi Skagen ud sammen med en Skare andre Sejlskibe. Da der om Aftenen kom lidt Kuling, fik alle travlt med at styre hver mod sit Maal, men ingen

¹⁾ I Sommeren 1886 er den første Dampet til den kgl. grønlandske Handel sat under Bygning.

ninger til Handelens forskjellige Brug, sin lille, tjærede Brædekirke og sine nogle og tredive Grønlænderhytter, Dannebrog vajede os i Møde og gav det hele et hjemligt Præg, som stod i en underlig Modsætning til de fremmede Ansigtsformer og andre Forhold, der mødte os da vi kom i Land. Da Nanortalik senere bliver Gjenstand for temmelig udførlig Omtale, bliver den nu forbigaaet, medens selve Expeditionens Udrustning og Rejse med Konebaade til Østkysten nu træder frem i første Række.

ANDET KAPITEL.

(Garde).

Udrustning. Konebaad. Grønlandske Baadbesætninger. De første Hedninger. Okaluartok. Friedrichsthal. Is i Ikek. Telfejr. Østkysten. Flere Hedninger ved Nunatsuk. Grønlænderhandel. Missionsprædiken. Strike. Kalvis. Navfalik. Depot nedlægges ved Karsingertok. Tre Baade hjemsendes. Fjældbestigning paa Ilulek. Myggeplage. Jonathan. Bjørnejagt. Kangerdlugaatsiak. Ruinen ved Narsak. Jonathan deserterer. Fjordens inderste. Indespærring.

Dronning Louises Ø. Nanortalik.

Vor Rejse til Østkysten af Grønland skulde foregaa med Grønlændere i grønlandske Baade, og hvad Proviant angik, var det Mening, at saa vel Evropæerne som Grønlænderne i Hovedsagen skulde ernære sig af, hvad Fangst man kunde forskaffe sig undervejs, altsaa især Sælhunde, som dog er og bliver det væsentligste Fødemiddel i Grønland. Hele Expeditionens Udrustning var derfor fra Hjemmet afpasset efter disse Bestemmelser, og gennem de mange Expeditioner, der i en Aarrække have været udsendte til Vestkysten under den grønlandske Kommissions Overledelse, havde man en Erfaring, der kom til god Nytte ved Udrustningen af Østkystexpeditionen, skjønt denne paa flere Punkter jo indtog en Særstilling navnlig i den Retning, at den sandsynligvis i over ét Aar vilde blive helt afskaaret fra Forbindelse med de danske Handelsstationer og komme til at operere paa en kun af nogle hundrede vilde Mennesker beboet Kyst paa henved 120 Miles Udstrækning, medens de sædvanlige Expeditioner paa Vestkysten altid have Handels- og Grønlænderstationerne i Ryggen.

TREDJE KAPITEL.

(Garde).

Husbygning. Udflygt til Friedrichsthal. Johanne og Morten. Nanortalik. Parisiit. Vort Beboelseshus. Meteorologiske og magnetiske Observationer. Nordlys. Grønlændernes usle Huse. Klædedragt. Dans. Religion og Undervisning. Sælhundefangst. Grønlændernes Mangel paa Oprigtighed. Edderfuglefangst. Uroligt Vejr. Julefest. Skyden Nytaar ind. Sultetid. Fornat. Præstebesøg. Examen. Konebaadenes Klargjøring. Udflytning. Hanserak. Klar til Afrejse 1884.

Samme Nat, vi ankom til Nanortalik, modtog vi Post hjemme fra. Stedets Bestyrer var rejst ind i Tasermiutfjorden med sin Familie for at nyde den sidste Rest af Sommeren, fange sig nogle Lax, skove noget Brænde til Vinteren og gaa paa Jagt. Hos Kateketen ved Stedet, Isak Lund, en Onkel til vore to Tolke, fik vi imidlertid al den stedlige Assistance, vi behøvede, og Dagen efter vor Ankomst blev der sat ordenlig Kraft paa Arbejdet med vore Huse. Isak Lund besørgede selv »Handelen« i Stedet for den fraværende Bestyrer, og da han tillige var Overbygmester ved Expeditionens Bygninger, kunde vi saa nemt faa alt, hvad vi trængte til, fra Handelsbutikken, hvad der ellers, naar Bestyreren er til Stede, slet ikke altid er saa let en Sag. Grønlændernes Færdighed i al Slags Haandværk kom os rigtig til gode nu, thi der var kun én Mand ved Stedet, der havde lært Tømrerprofessionen, og det var ingen stor Arbejdskraft at tage fat paa to Huse med. De to Huse, der først og fremmest skulde bygges, vare vort Vaaningshus og det største magnetiske Observa-

torium. Vi skulde bruge to Observatorier, men da der i det største af dem skulde staa nogle store Betonpiller, gjaldt det om at faa det færdigt lidt hurtig, for at Pillerne kunde blive tørre og komme under Tag, inden den egenlige Vinter begyndte.

Hovedmurene til begge Huse vare af den sædvanlige Grønlænderkonstruktion. Først en lukket Række Sten af den Form og Udstrækning, Huset skulde have, saa en Række Græstørv oven paa, saa Sten o. s. v. Der var i det hele taget

Bolig og Magnethus ved Nanortalik (efter Fotografi).

Forretninger at gjøre for de gamle Grønlænderinder. Der skulde Græstørv til Murene og Lyng til Udstopning mellem Ydermurene og Panelet, og alle Lyngexpeditioner tilkom med Rette de gamle, tyndbenede, buxeklædte Damer. Der er vist faa Klasser af Mennesker, der gjenngaaende ere saa gemytlig anlagte som de gamle Grønlænderinder, og navnlig naar de saadan i Skarer, med de snavsede Chemiser hængende ud over de blankslidte, smaa Skindben-

FJERDE KAPITEL.

(Garde.)

Afsked fra Vestkysten. Storis i Ikek. Dampskib. Indespærring ved Keker-tasiak. »Maaling». Karsingertok. Navfalik. Dristig Isejlad. Kangerd-luluk-Fjældene. Kap Tordenskjold. Anoretok. »Vilde Mennesker». Ume-rinak. 119 Mennesker i Følge fra Inugsuit. Hunde. Mission. Karra akungnak. Varde. Trommedans. Vor halve Besætning vender hjem. Puissortok. Tingmiarmiut. Expeditionens Deling.

Mandag den 5te Mai Kl. 4 FM purrede ud overalt! Smukt, klart, stille Vejr, Temperaturen omkring 0°. De tre Baade vare i fortrinlig Stand, den fjerde, der var betrukket under temmelig uheldige Vejrforhold, lod noget tilbage at ønske, men det nyttede ikke, nu vilde vi afsted og benytte det gode Vejr. Det kan nok være, der var Travlhed ved gamle Nanortalik, 37 Mennesker, Evropæere, Tolke, Grønlændere og Grønlænderinder før i Travlhed om mellem hverandre, Intet maatte glemmes. Glæde og Lystighed var der alle Vegne, Sludderen gik lige saa hurtig som alle Fruentimmer-benene, der kilede frem og tilbage, synkende lidt i Knæ under de svære Vægte, der skulde transporteres ned til Stranden, hvor Baadene laa klare med Mandfolkene parate til at ordne Lasten. Chafen og vi andre Evropæere higede efter at komme afsted og »tage fat«! Vi vidste jo, vi skulde i Kamp med én af de sejeste Modstandere, man kan møde: Storisen, men vi længtes alligevel efter Kampen for at se, hvor haard den vilde blive. Grønlænderne længtes ogsaa,

men hvad de i Grunden længtes efter, det kunde de vist vanskelig forklare! Det var efter Afvexling, efter det nye, det interessante, det livlige Teltliv med Kaffe, Sæl-hundekjød, Ærter, Gryn, Brød, Tobak og godt Vejr! Ingen af dem tænkte paa de mulige Strabadser, de skulde udstaa, det er noget, der ikke ligger for Grønlænderne, det er tids nok at jamre over dem, naar de have dem lige for Næsen af sig; hver Dag har nok i sin Plage. Den eneste, der ikke tog

Konebaadsbesætningen 1884 (efter Fotograf).

det saa gemytlig, var Hanserak! Han tænkte paa sin Familie! »I andre kan sagtens«, sagde han altid, »jeg er den eneste, der forlader Kone og Børn!« Det er noget aldeles uhørt, at en Grønlænder forlader sin Hjemstavn og den Familie, hvis Forsøger han er, i saa lang Tid. Det ansaaes i Grønland for en sand Opoffrelse af Hanserak, og det var kun af Begejstring for at prædike Kristendommen for Hedningerne, at han gik med.

FEMTE KAPITEL.

(Holm).

Udrustning. Angmagainak. Kvindelige Kajakroere. Igdloluarsuk. »Vilde« Mennesker. Skilt fra Hedningerne. Kap Møsting. Hedningernes Væden. Ilinguaki rejser med os. Samuel i Fare. Agteskabelig Tvist. Fyrto). Isvandring tværs over Grønland. Nunatak. Dannebrog's Ø. Graah's Værde. Ikeruak. Møde med Sermiliker. Ilinguaki. Mandlig »Roerske«. Sermilik. »nanok«. En Halvfiske Karlsberg-Exportøl. Angmagsalik. Kap Dan.

Det havde oprindeligt været vor Plan at lægge et større Depot paa det Sted, hvor til alle Baadene fulgte med, (jeg havde antaget Umivik), og derefter med én Baad søge at naa Angmagsalik før endnu i Sommeren 1884 at vende tilbage og overvintre ved Depotet. Hvis denne Plan var bleven gennemført, havde vi været temmelig sikre paa at kunne komme tilbage til Danmark i Efteraaret 1885. Men da Isforholdene i Begyndelsen af Sommeren vare højst ugunstige, i det Isen overalt langs Kysten blev liggende ved Landet meget længere end noget tidligere Aar, som Østkystens Beboere kunde erindre, var jeg snart paa det rene med, at naar vi skulde overvintre paa et sydligere Sted paa Kysten, vilde vi næppe i Sommerens Løb kunne naa Angmagsalik, og hvis vi naade dér op, vilde vi paa Grund af Hastværket ikke kunne faa tilstrækkeligt Udbytte af Rejsen dér til. Jeg havde derfor allerede tidligere fattet den Beslutning at ind-

skrænke Bagagen til det mindst mulige, og derefter med to Baade arbejde os Nord efter til Angmagsalik og overvintre dér. Paa Grund af den ringe Proviantforsyning, vi paa to Baade kunde føre med til en Overvintring, bleve vi nødte til at indskrænke Baadsbesætningerne til det mindst mulige. Vi levede imidlertid i Haabet om at faa Hjælp fra Hedningerne; men i den Henseende bleve vi meget skuffede, i det disse havde en overordenlig Ulyst til at yde os virksom Hjælp, en Ulyst, der mulig stod i Forbindelse med Overtro. Da der paa Grund af, at vi skulde rejse hele Sommeren, ikke vilde kunne samles Vinterforraad af Spæk, tørret Kjød m. m., maatte vi løbe an paa at faa dette tiltusket af Hedningerne. Jeg medtog altsaa kun én Kajakmand, nemlig Samuel, der tillige paa Oprejsen skulde styre den ene Baad. To unge Vestlændinge havde lovet at følge med og overvintre med os, og dem kunde vi have haft megen Nytte af paa Baadene, og senere ved Overvintringen og Hjemrejsen kunde de have gjort Tjeneste som Kajakmænd, men de havde allerede forladt os ved Karra akungnak, vistnok mest paa Grund af Længsel efter Hjemmet. Ikke bedre gik det med en ugift Østlænding, der var en flink Fanger, og som allerede tidligere havde lovet at slutte sig til os som Kajakmand og rejse med os til Angmagsalik. Han havde i den Anledning faaet en Riffel af os, for hvilken saa vel han selv som alle hans Bofæller vare meget henrykte; men i sidste Øjeblik svigtede han os. Han kom med en meget bedrøvelig Mine og tilbageleverede Riflen, thi hans Slægtninge forlangte, at han skulde blive ved Tingmiarmiut for at hjælpe til at forsørge dem. Vi medtog sex Roersker, nemlig tre til hver Baad, hvilket var saa faa, som vi vel kunde have, naar der skulde gjøres Regning paa, at én i hver Baad maatte staa for ude for at sætte Isstykkene til Side.

Den nordre Afdeling af Expeditionen bestod foruden de to europæiske Deltagere og Tolken Johan Petersen af

havde været Syd paa, viste deres større Civilisation ved kraftig Anvendelse af Hornet i Næsen og ved at berømme Tobakkens fortrinlige Egenskaber; men senere bleve alle, baade Mænd og Kvinder, lige begærlige efter dette Pirringsmiddel og fortalte, at Tobakken havde saa overordenlig forfriskende Egenskaber, at de blot behøvede at tage en Pris Tobak for at befinde sig rigtig vel, naar de vare søvnige, sultne eller forfrosne. 200

De vare yderst forbavsede over alle de mærkværdige Ting, de saa, naar de kom ind i vort Telt. Vi viste og forklarede dem Opfindelser som: Ur, Kompas, Gevær, Glas, Spejl, Kvægsølv, Forstørrelsesglas, Tændstikker m. m. Ved hver ny fremvist Ting udbrød alle Tilskuerne i et enstemmigt Forbavselsesudraab. Særlig gjorde Forstørrelsesglasset Indtryk paa dem, thi dér i kunde de se, hvor uendelig fint de Bomuldsanorak'er vare vævede, som vi havde paa, og hvilke store, panserklædte Dyr de kunde faa fat i ved blot at gribe til Hovedet. Efter Beskuelsen af disse Dyr bleve de dog altid omhyggelig leverede tilbage til Ejermanen, som stak dem i Munden, spiste dem og paa Forespørgsel svarede, at de smagte rigtig godt. Naar flere Smaadyr kom sammen under Forstørrelsesglasset og opførte en Kamp, blev Jubelen naturligvis uendelig stor.

Stadig vare de dog mere ubeskedne end de andre Eskimoer, vi havde truffet, og naar vi f. Ex. havde vist noget til én, kom andre og forlangte at se det samme. Deres Ubeskedenhed fremtraadte navnlig, naar de havde noget at sælge, thi havde vi handlet med én, ansaa de andre det for deres Ret, at vi ogsaa skulde handle med dem og give dem det samme som den første. For et Stykke Drivtræ, omtrent 10 Alen langt og i Røddenden $\frac{1}{2}$ Alen i Diameter, forlangte saaledes en Mand et Pilejærn, hvilket jeg gav ham. Strax efter kom en anden Mand, Sanimuinak, med et Stykke gammelt Bræt, hvorfor han ogsaa forlangte et Pilejærn. Da jeg sagde til ham, at det var for meget at give for det Bræt, spurgte

199 SJETTE KAPITEL.

(Holm).

Hedningebesøg. Handel. Hoflighed. Snigmord og Sjælerov. Kanniballame. Husbygning. »Kavdlunak«. Frugtsuppe. Sermiligak. »Kong Chr. d. IX's Land«. Avgo. Landet Nord paa. Trækort. »Landomsejlerens«. Forholdsvis frodige Strækninger. Ingen ikke-eskimoiske Stensætninger. Varm Kilde? Kalusuk. Hungersnød. Gaar i Vinterkvartér.

Vi tog nu fat paa at bygge Huset for i det mindste at have alt det vigtigste Jordarbejde færdigt, inden Jorden frøs. Tomten maatte helt udgraves og Murene opbygges paa ny af Græstørv og Sten. Taget hvilede paa Tømmerværk, som vi maatte købe hos Hedningerne, der havde rigelig med Drivtømmer. Det gik i Begyndelsen kun langsomt fremad med Arbejdet, thi en stor Mængde Hedninger kom stadig fra Omegnens beboede Steder i Konebaade og Kajaker for at se os og fandt al Ting, hvad vi havde eller foretog os, saa umaadelig interessant, at de bleve hos os hele Dagen. De kom alle med Foræringer til os, snart med Bjørneljød og Spæk, snart med tørret Sælhundekjød eller Tarme med Blod, snart med Kobberemme, Sener eller Senetraad. Selvfølgelig fik de Gjenforæringer af os: Synaale, Som, Jærnaandstumper, røde Stykker Baand, Mundharmonikaer m. m. Tillige trakterede vi alle vore Gjæster med Snustobak, som vi havde paa et stort Kohorn, der tidligere havde været indrettet til Krudthorn. I Begyndelsen forstod de fleste af de indfødte ikke rigtig at vurdere Nydelsen. Kun ganske enkelte, som

SYVENDE KAPITEL.

(Garde).

Ingen Indskriftsten. Landet mellem Tingmiarmiut og Iluilek. Planter. Dyr. Korsingertok. Storme. Slet Teltplads ved Kangerujuk. Namortalik. Nordenskiöld's Besøg paa Østkysten. Meteorologiske og magnetiske Observationer. Lægehjælp. Fornar. Klar til Afreise 1885.

220
Medens saaledes Expeditionens nordlige og »egenlige« Afdeling førdes i nye, stadig mere og mere interessante Egne og bragte Danmarks Navn frem til den 66de Breddegrad, maatte Eberlin, Hendrik (Tolken) og jeg tage til Takke med en ringere Opgave. Den egenlige Bestemmelse med os var, at vi skulde gjøre Hovedexpeditionen mere fri i dens Bevægelser derved, at den kunde være sikker paa at have Hjælp i Baghaanden, om den kom noget til, eller, om det kom til at skorte den paa noget. Vi skulde holde Forbindelsen mellem Handelsanlæggene paa Vestkysten og de sydligst beboede Pladser paa Østkysten (Tingmiarmiut—Umanak) ved lige, og dernæst skulde vi saa vidt muligt trænge ind i alle de Fjorde, vi havde passeret, undersøge dem, levere Kort over hele den berejste Kyst, som man hidtil kun havde et let Skitsekort af (herved dog kun forstaaet Tingmiarmiut—Iluilek, Syd for Iluilek havde vi jo undersøgt i 1883).

Det ligesom kneb lidt at tage fat lige strax den 30te Juli, da vore Kammerater havde forladt os! Man trængte til at summe sig lidt, men da et Par Timer vare gaaede, saa vare vi igjen i Gang. De første Par Dage tilbragte vi i Ting-

miarmiut-Fjordens stolte Omgivelser, hvor der var Steder nok at undersøge; men skjønt denne i Grunden var den eneste af de Fjorde, vi i det hele taget skulde i Lag med, hvor Naturforholdene kunde tillade, at Nordboere nogen Sinde havde bygget og bot, saa fandtes der ikke det fjæmeste, hverken af Husruiner, Runesten eller noget som helst, der kunde tyde paa tidligere, evropæisk Bebyggelse.

Der har tidligere gaaet Fortællinger paa Vestkysten om, at der paa en Ø i Tingmiarmiut-Fjorden skulde findes en Sten med en Inskription! Denne saa vel som alle de Historier, der efterhaanden af Missionærer, Handelsmænd og rejsende sættes i Omløb, om, at der i næsten alle Østkystens Fjorde findes Nordboeruinere, hidrører fra Evropæernes rastløse Udspørgen af de Østlændinge, der paa Handelsrejse komme til Vestkysten. Efter i lang Tid at have holdt Stand og sagt, at de intet vide om den Slags, give Hedningerne til sidst efter, og for at behage Udspørgeren og gjøre Ende paa Diskussionen fortælle de, — den ene betragtede og udspørgende den anden, om det ikke er saadan —, at der og der findes vistnok en Sten, der ser lidt underlig ud, eller i de og de Fjorde staar der nogle Husmure, som Grønlænderne vist ikke have bygget. Den, der kjender Østlænderne og har lidt under den selv samme Fejltagelse, lader sig ikke mere narre af den Slags Fortællinger, men de ivrige Forskere, der skulle slutte alt af »Udspørgen«, blive aldrig klogere. Den omtalte Inskriptionssten kunde ingen af Hedningerne ved Tingmiarmiut vise os. Vi selv tilbragte en Dags Tid med at rø omkring paa Øerne og lede efter Varder og andre Sjældenheder, men vi fandt des værre intet.

Fra Toppen af Øen »Uvdloriutit« 1900 Fod til Vejrs fandtes derimod en gammel Varde, der maa tilskrives samme Herkomst som den paa Kap Rantzau forefundne, og altsaa synes Hollænderne ogsaa her at have været de første. Den bløde Vægsten, som af Grønlænderne bruges til Kogekar og

Allerede den 1ste Maj var der kommet en Konebaad med en Del Damer — alle gamle Bekjendte — Syd fra. Det var dem, der skulde være Roersker paa Sommerrejsen; de havde nu ikke haft det saa rigeligt nede i deres Hjemstavn, og saa mente de, at, naar de bare rejste op til »sakutok« og sagde: »Her er vi«, saa vilde han nok tage sig af dem! Ja, det var han nok forbandet nødt til! Hvad skulde han ellers gjøre ved dem. Da Eberlin imidlertid gjerne vilde gjøre nogle Svipture i Omegnen, kom de dog til Nytte. Kajakmændene mødte først senere.

Efter at vi havde haft vor gamle Foraarsglæde, at se Præsten fra Julianehaab nede hos os, og efter at Eberlin var kommet hjem og alle Folkene samlede vare vi den 16de færdige til at rejse. Marie var afleveret til en Grønlænder paa Pladsen; hun var for lille til at gaa med som Roerske, og da hendes Moder, Johanne, vilde med os for dog ogsaa at faa den Østkyst, hun nu havde hørt saa meget om, at se med egne Øjne, og Marie ikke vilde til Julianehaab og være alene hos Bedstemoder, saa kom hun i Huset hos en Onkel af sig. Morten saa noget langt efter os! Han var paa det rene med, at han sang paa sit sidste Vers! I 2 Aar havde han været Storborger, godt Parti, velklædt og altid med Penge paa Lommen; nu var det hele forbi igjen! Han havde imidlertid nu en god Kajak og en god Bøsse, det skulde være ham Erstatning

Da vi den 16de vaagnede om Morgenen i Haabet om at skulle rejse, fik vi imidlertid en slem Skuffelse. En rigtig god nordvestlig Snestorm havde forvandlet hele Landskabet fra en yndig, mild Foraarsegn til det mest raa og vinterlige Parti, og vi maatte slaa os til Taals og afvente Bedring i Vejret.

OTTENDE KAPITEL.

(Holm).

Vinterbolig. Grønlandsk Proviant. Barometer-Fabrikation. Spøgeri. Uroligt Vejr. Hedningebesøg. Ukutaiak's Fortælling. Hedningehus. Gjestebud. Angekokkunst. Trommedans. Lampslekkningsleg. Barnefødsel. Fortælling om Navnevandring. »Alugsugak«. Hedningernes Aarsfest, Julefest og Nytaar.

Som tidligere omtalt flyttede Expeditionen i Vinterkvarter ved Angmagsalik i Begyndelsen af Oktober 1884. Huset, hvor i vi skulde tilbringe 8 Maaneder, var bygget paa en jævnt skraanende Jordstrækning; Bagmurens Overkant var i Niveau med Jordoverfladen, medens Formuren stod 2 Fod over Jorden, saa at der akkurat var Højde til Vinduerne, Murene vare byggede af Græstørv og Sten; Taget dannedes af et Par Stykker svært Drivtømmer, hvor imellem der lagdes spinkelt Træværk, hvoraf det meste blev taget fra den kasserede Konebaad. Træværket blev tildækket med store Plader Græstørv med Græsset ned efter; her oven paa kom et Lag Jord, som igjen dækkedes med et Lag Græstørv med Græsset op efter, og endelig blev der lagt Skind over det hele. Kun meget faa Søm anvendtes i Tagkonstruktionen; Træværket laa løst paa og holdtes paa Plads af Græstørvene.

Husets indvendige Længde var 28 Fod, Breden 11 Fod og Højden $5\frac{1}{4}$ Fod. Det deltes i tre Rum, hvoraf hvert af Yderrummene var c. 10 Fod i Kvadrat og benyttedes som Beboelsesrum, det ene af Kandidat Knutsen, Tolk Johan og mig, det andet af Hanserak, Samuel og vore sex Roersker.

NIENDE KAPITEL.

(Holm.)

Sultetid og Rapseri. Kristent Bryllup. Angmagsalikkernes ægteskabelige Liv. Vinterfangst. Besværlig Fodvandring. Gæstfrihed. Kunstsans og Kartografi. Anthropologiske Maalinger. Trylleformularer. Sygdom. Ilisitsok. En »Tupilek«-Historie. Pektigsak. Spøkmangel. Vaadeskud. Hedningerne flytte i Telt. Ukutsiak's Sorg. Dødsfald.

I Begyndelsen af det nye Aar indtraf der »Sultetid« overalt mellem Hedningerne. Navnet maa dog i Almindelighed ikke forstaas bogstavelig, thi den Tid maa nærmest betragtes som en Art Faste. De kalde det nemlig for Sultetid, naar de intet frisk Sælhundekjød have, selv om de have Overflod af Hajkjød og tørret Sælhundekjød tillige med Muslinger og spiselig Tang. Paa Steder, hvor der ingen Hajfangst var, slap dog det tørrede Kjød op hos flere mindre duelige og forsynlige Fangere, som derefter slog sig igjennem ved at rapse Kjød fra deres mere forsynlige Husfæller.

Selvfølgelig fandt disse sultne Mennesker ogsaa snart Vej til vore Brødsække, der vare stuvede af Vejen oppe under vor Konebaad, og udførte Tyverierne i de lange, mørke Nætter. Første Gang, der var stjålet Brød, fik Beboerne paa modsat Side af Fjorden Skyld derfor, men senere kom vi efter, at det kun kunde være vore Naboer, thi disse begyndte at angive hverandre af Frygt for selv at blive mistænkte. Saa snart vi derefter bebrejdede en Mand hans Tyveri, var hans

første Spørgsmaal, hvem der havde angivet ham, og først senere undskyldte han sig gjerne med, at Folk vare saa slemme til at lyve ham noget paa, fordi han ingen mandlig Slægt havde. Angiverne vare altid meget forsigtige for, at ingen skulde høre dem, og bad os om ikke at fortælle, hvor fra vi havde Efterretningen, samtidig med at de forsikrede, at selv kunde de ikke stjæle af Frygt for at dø. Ofte endte Angivelsen med en Anmodning om én eller anden Forøring. Da én af de flinkere af vore Naboer en Dag blev grebet paa fersk Gjerning i at tage et Stykke tørret Kjød fra vort Forraad, og Hanserak bebrejdede ham det, svarede han vredt, at, naar han blev beskyldt for at stjæle, kunde han lige saa godt stjæle til Gavns og noget vigtigere.

Man maa selvfølgelig undskylde de sultne Mennesker, at de tog af vore i deres Øjne utrolige Rigdomme, men for dog at sætte en Stopper for det forbed jeg i kort Tid alle Hedningerne Adgang til vort Hus, hvilket naturligvis var lige saa stor Straf for os som for dem. Da Karantænen blev ophævet, indfandt de, der havde begaaet de største Rapserier, sig ikke mere hos os, naturligvis fordi de vare sikre paa, at jeg gjennem alle de andre, der uforskyldt havde lidt under Straffen, var bleven overbevist om, hvem de virkelige Tyve vare. Først senere, da de trange Tider vare ophørte, underrettede jeg disse Folk om, at de atter kunde besøge os, hvilken Tilladelse de da benyttede med stor Glæde.

I vort eget lille kristne Samfund holdt vi imidlertid en Familiefest. Det rygtedes nemlig, at Samuels udkaarne var paa Vej til at blive Moder, hvorover han syntes temmelig ulykkelig, og samtidig beklagede han sig over, at han ikke kunde holde det ud med alle de andre Pige børns heftige Kjærlighedsangreb. Han blev melankolsk og gik lange Fjældture endog i Mørke, saa mange Spøgelser og mente, at hans

de intet Forsøg paa at redde ham, skjønt han godt kunde ses og endog naas med Aaren. Vi have hørt Exempler paa at Folk, der have været Døden nær, have styrtet sig selv i Havet, for at være sikre paa at komme dér, thi naar ingen Slægtning begraver dem, er der ingen, der senere besørger det. Dersom én af Forfædrene er omkommen i Kajak, hvilket nu vistnok altid er Tilfældet, bliver Liget kastet i Havet eller lagt hen paa Strandbredden ved Lavvande for at skylles bort ved Højvande, og dersom der er Is, stikkes det ned igjennem den. Man kan ofte lang Tid efter tydelig se Liget ligge i Havet ud for Huset. Undertiden begraves Ligene ogsaa paa Klipperne og tildækkes med løse Sten, og for at spare Sten bliver Liget ofte helt bøjet sammen.

Saa vel naar Liget begraves i Havet som paa Klipperne, faar den døde sine fornemste Redskaber med sig. De henlægges i en Klipperevne og tildækkes med Sten. Kajakken sænkes i Havet, hvis Liget kastes der ud; kun Kostbarheder, saasom Knive eller lignende Jærnsager beholde den afdødes efterladte.

Den 5te Maj kom Ukutsiak ud til os med sin Konebaad for at bringe os ind til Ikerasarsuak, hvor fra Amatingnak med Slæde vilde befordre os ind til den varme Kilde. Vinterkvarteret var dermed forbi; hurtig og behagelig, uden at vi havde mærket noget til, hvor Tiden var bleven af, var den lange Vinter fløjet hen for os i Selskab med vore Hedningevenner.

TIENDE KAPITEL.

(Holm).

Rejse til den »varme« Kilde. Koldt Bad. Paa Angmagsøet-Fangst. Varde ved Tasarsarsuk. Besværlig Rejse til Sermilik. NV Føhn. Afrejse fra Angmagsalik-Egnen. Afsked med Ilinguaki. Tilbagerejse. Møde med Expeditionens sydlige Afdeling. 2 Aars Post.

I smukt, stille Vejr rode vi med Ukutsiak ind til Ikerasarsuak, hvor der stod tre Telte paa ophøjede Stenpartier i den ellers aldeles snedækte Egn. Østlændingene vare meget glade over at se os ene imellem sig uden vore vestlandske Ledsagere og kappedes om at være os behjælpelige. Da et ophøjet Stenparti var ryddet for den værste Sne, spredte Amatingnak et stort Teltskind ud dér over for at danne Underlag til vort Telt. Gaver strømmede ind til os fra alle Sider, især tørret Kjød, Blod og frisk Kjød i store Mængder, thi en Mand kom netop hjem med en stor Sælhund paa Slæden. Om Aftenen, da det var raakold Taage og derfor temmelig uhyggeligt i vort Telt, gik vi i Besøg til Hedningerne, hvis Telte vare meget hyggelige og stegende hede, skjønt Revnerne imellem Bundstenene vare udfyldte med Is.

Man fortalte os, at den varme Kilde undertiden var saa varm, at en Ulks Øjne bleve hyide, naar den dyppedes i Kilden, samt at Varmen opstaar fra en Mand, der siden Verdens Skabelse sidder under den og koger Lax. Jeg fortalte til Gjengjæld om Islands vulkanske Kræfter og om Evropa, hvilket vel nok alt sammen interesserede dem men ikke i

ELLEVE KAPITEL.

(Garde).

Sydexpeditionens Rejse. Varder bygges. Kalvning af Puissortok. Ikke fortorne Bræen! Tiogmiarmiat. Umanak. Navfalik som Spaamand. Hedninge-Postbud. Anthropologiske Maalinger. Umanak-Ruinen. »Sakutok Umanamut tikipok«! Møde med Hovedexpeditionen. Tilbagekomst til Vestkysten. Afsked med Grønlanderne.

Da Expeditionens sydlige Afdeling sidst gik Lærerne af Sigte, var den klar til Afrejse fra Nanortalik og ventede kun paa Bedring i Vejret. Den 16de Maj havde Stedet atter efter 2 Dages Vinter antaget et mildere Udseende. En frisk NV. blæste imidlertid endnu, Havet var oprørt og isfrit. Grønlanderne ved Nanortalik rystede lidt paa Hovederne og sagde, at Dønningen var for høj, men det gjaldt for os om at benytte Tiden lige efter den NVlige Storm. Ikke alene paa Vestkysten men ogsaa paa den sydlige Østkyst, hvor det i Regelen blæser fra Vest samtidig med, at det blæser NV. paa den sydlige Vestkyst, sætter Isen ud fra Land med den Vind, og det fordelagtigste Tidspunkt at begynde en Rejse til Østkysten paa er derfor lige efter en rigtig kraftig NV. (avangnak paa Grønlandsk). Med strygende Medbør, Sejl paa begge Konebaade, ingen Is og klart, smukt Vejr for vi Syd paa gennem Sundene omkring Kap Farvel og naade vor gamle, velbekjendte Teltplads paa Næsset ved »Kekertatsiak« lige Nord for »Aluk« den 23de Maj.

Vort Rejseselskab bestod denne Gang af sexten Grønlandere (deraf ni Damer), én Tolk og to Evropæere, og foruden Proviant til os selv til hele Sommeren medførte vi godt og vel 2 Maaneders Proviant til Hovedexpeditionen foruden dennes Europa-Post. Vante som vi vare til Skæbnens Omskiftelser paa Grønlands Østkyst, undrede det os aldeles ikke efter al vor Medgang, da vi saa vor gamle Ven Kap Hvitfeldt (Kangerujuk), som vi nu skulde forbi, aldeles blokeret af Isen. Vi laa paa selv samme Plads som i den senere Halvdel af Juni i Fjor, vi vare altsaa godt i Forhaanden, men vi fik ogsaa Lov i 3 Uger at ligge og se paa »det forbandede Forbjærg«. Snestorm afløste Snestorm! Bardunerne sprang, Telte blæste om midt om Natten i det afskyeligste Vejr, men Sælhundene strømmede til os, saa vi led ingen Nød.

Den 13de Juni forløstes vi fra Kekertatsiak, en »avangnak« havde rensat Farvandet, og Ismassen var for Vindens Kraft veget ud fra Kysten. Afbrudte af jævne Standsninger ankom vi den 23de Juni til Navfalik's gamle Boplads ved Iluilek. Det var den første store Dag! Her skulde nemlig den første Stenvarde rejses med Efterretning om os til Hovedexpeditionen for det Tilfælde, at vi uden at ses skulde passere hinanden. Det var det forrige Aar aftalt, paa hvilke Steder paa Kysten Nordexpeditionen og paa hvilke Steder Sydexpeditionen skulde rejse Efterretningsvarde, og nu gjaldt det jo for os at faa rejst saa mange Varder som muligt. — Antallet af Varder var et ligefremt Maal for Expeditionens heldige Fremgang. En lille Stenvarde rejstes paa det bestemte Sted! Efterretningen nedlagdes i en lille Blikdaase, som begravedes i Varden, Folkene fik Extrakaffe, og videre gik saa Farten Nord paa. Der fulgte os et evigt Held den Sommer. Alle de Forbjærge, vi paa de tidligere Rejser havde kæmpet for at passere, fløj vi nu forbi, og ud for Kap Adelaer var Havet næsten helt aabent.

DEN SYDLIGE DEL AF GRÖNLANDS ÖSTKYST

AF
G. Holm og V. Garde

1886.

Højdenes ere angivne i Fod.

Indlandsisen.

